

Factsheet PLEEGZORG 2018

Juli 2019

Soms kunnen kinderen (tijdelijk) niet bij hun ouders wonen, omdat het opgroeien of opvoeden daar niet goed gaat. Als ouders vrijwillig hulp vragen of de kinderrechter besluit dat een uithuisplaatsing noodzakelijk is, dan worden kinderen bij voorkeur geplaatst bij pleegouders, omdat deze vorm van opvang in gezinsverband het meest op de natuurlijke situatie lijkt. Pleegzorg is een vorm van jeugdhulp die onder de Jeugdwet en daarmee onder de verantwoordelijkheid van de gemeenten valt.

Pleegouders worden in eerste instantie binnen de familie of in het sociale netwerk gezocht. Pleegzorg kent verschillende vormen, voor korte en langere tijd, bij crisis en in deeltijd. Bij de hulp aan jeugdigen en hun ouders wordt altijd zoveel mogelijk maatwerk geboden.

In Nederland worden veel jeugdigen door familieleden of bekenden opgevoed wanneer dat door omstandigheden thuis niet mogelijk is. Wanneer bij deze informele zorg geen jeugdhulp- of pleegzorgorganisatie betrokken is, heet dit formeel geen pleegzorg. Deze informele zorg valt daarom buiten het bestek van deze factsheet.

Er zijn in Nederland 28 (regionale) jeugdhulporganisaties die pleegzorg aanbieden. Ze werken op het gebied van voorlichting en werving landelijk samen onder de naam 'Pleegzorg Nederland'.

Pleegzorg Nederland is onderdeel van de brancheorganisatie Jeugdzorg Nederland. Deze factsheet is samengesteld op basis van de cijfers die zijn aangeleverd door alle (regionale) pleegzorgorganisaties.

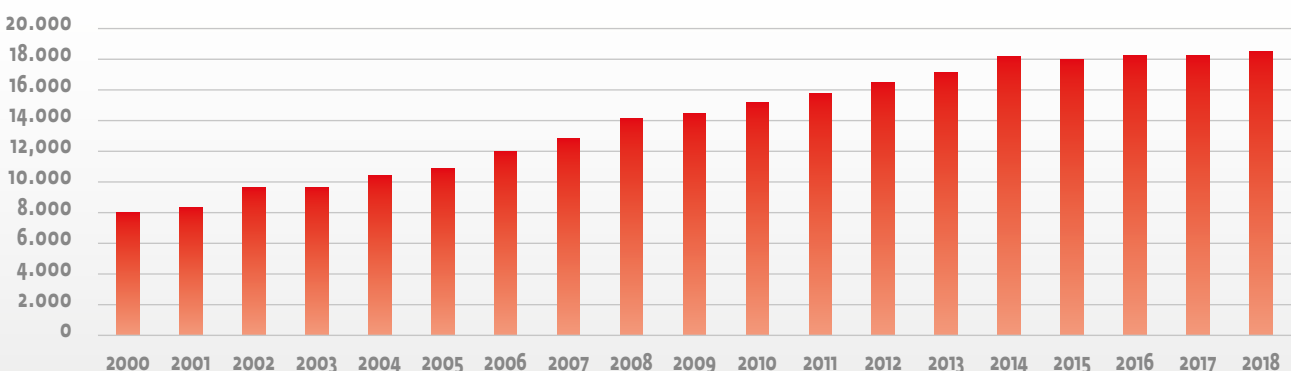
Deze factsheet bestaat uit drie onderdelen:

- A** Cijfers over 2018
- B** Het verhaal achter de cijfers & trends
- C** Pleegzorgvarianten

A Cijfers over 2018

- In 2018 hebben 22.741 jeugdigen voor korte of langere tijd bij pleegouders gewoond. Dat is een afname van circa 450 kinderen in vergelijking met 2017.
- Op 1 januari 2018 woonden in Nederland 18.106 jeugdigen bij pleegouders.
- In 2018 zijn 4.635 jeugdigen in pleegzorg ingestroomd en hebben 4.271 jeugdigen de pleegzorg verlaten.
- Op 31 december 2018 woonden 18.486 jeugdigen bij pleegouders (grafiek 1). Dat is een toename in vergelijking met 31 december 2017. Dat komt door een toename van de verblijfsduur, dat wil zeggen dat jeugdigen gemiddeld langer bij pleegouders wonen.

Grafiek 1: Totaal aantal pleegkinderen op peildatum 31 december 2000 - 2018

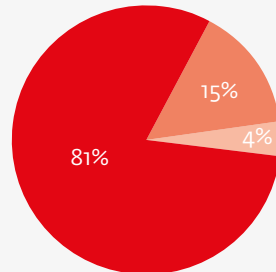

Pleegzorgvarianten

- 81% van de nieuwe pleegzorgplaatsingen in 2018 betreft voltijdpleegzorg.
- 15% van de plaatsingen betreft deeltijdpleegzorg, meestal in weekenden en/of vakanties.
- Bij 4% van de nieuwe plaatsingen gaat het om een combinatie van deeltijd- en voltijdpleegzorg¹.

Grafiek 2:
Instroom jeugdigen in pleegzorg in 2018, naar soort(en) opvang

■ Voltijd
■ Deeltijd
■ Combi deeltijd en voltijd

Met de inzet van deeltijdpleegzorg ter ontlasting van (pleeg) ouders kan een uithuisplaatsing of het voortijdig afbreken van een pleegzorgplaatsing ('breakdown') worden voorkomen.

In 2018 woonde 45% van de pleegkinderen bij familie of bekenden: bij grootouders, tantes en ooms, onderwijzers of burens. Deze vorm van pleegzorg heet netwerkpleegzorg: de pleegouder komt uit het netwerk en er is sprake van een hulpvraag en van begeleiding van de pleegouders in verband met complexe problematiek bij het kind of in de opvoedingssituatie.

Duur van verblijf

Van alle jeugdigen die in 2018 de pleegzorg hebben verlaten, woonde 50% langer dan een jaar bij pleegouders, waarvan 35% langer dan 2 jaar. In vergelijking met 2017 is er sprake van een toename van het aantal jeugdigen dat langer dan 2 jaar bij pleegouders heeft gewoond (dit was 28% in 2017).

Tabel 1: Verblijfsduur van de jeugdigen die pleegzorg in 2018 hebben verlaten

Korter dan 4 weken	11%
1 - 3 maanden	13%
3 - 6 maanden	11%
6 - 12 maanden	15%
1 - 2 jaar	15%
Langer dan 2 jaar	35%

Leeftijden

Pleegzorg is een vorm van jeugdhulp die bij een uithuisplaatsing voor jeugdigen van alle leeftijden wordt ingezet. 6% van de pleegkinderen was op 31 december 18 jaar of ouder: dat zijn 1.040 jeugdigen. Er is sprake van een verdubbeling van het aantal pleegkinderen van 18 jaar en ouder in vergelijking met 2017. Ook zijn er meer jeugdigen van 18 jaar en ouder in pleegzorg ingestroomd: dat betreft 102 jeugdigen. Deze groei is een beoogd effect van de bestuurlijke afspraken waarin Jeugdzorg Nederland,

de Vereniging Nederlandse Gemeenten (VNG) en het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport hebben geregeld dat met ingang van 1 juli 2018 pleegkinderen standaard tot 21 jaar in hun pleeggezin kunnen verblijven, tenzij het pleegkind aangeeft hier geen gebruik meer van te willen maken. Ondertussen bereidt het ministerie een wetswijziging voor, waardoor ook in de Jeugdwet komt te staan dat pleegzorg standaard tot 21 jaar wordt geboden.

Tabel 2: Leeftijden van pleegkinderen

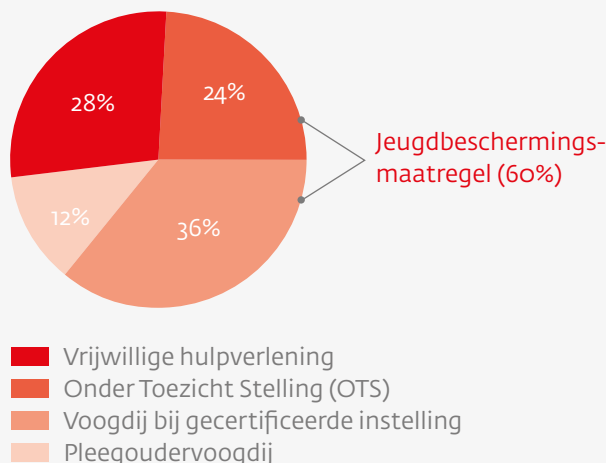
Leeftijd	Jeugdigen die in 2018 bij pleegouders zijn geplaatst	Alle pleegkinderen die op 31-12-2018 bij pleegouders woonden
0 - 4 jaar	29%	15%
5 - 11 jaar	37%	40%
12 - 14 jaar	14%	19%
15 - 17 jaar	17%	20%
18 jaar en ouder	3%	6%

¹ Jeugdigen die gebruik maken van twee pleegzorgvarianten tellen in het totaaloverzicht van jeugdigen die gebruik maken van pleegzorg één keer mee.

Vrijwillig of jeugdbescherming

- 28% van de pleegkinderen verblijft bij pleegouders in het kader van vrijwillige hulpverlening, dat wil zeggen dat de ouders het gezag hebben en instemmen met de plaatsing bij pleegouders.
- Bij 60% van de jeugdigen die bij pleegouders wonen is er sprake van een jeugdbeschermingsmaatregel:
 - voor 24% van de pleegkinderen is dat een Onder Toezicht Stelling (OTS)
 - voor 36% van de pleegkinderen ligt de voogdij bij een gecertificeerde instelling.
 Dat betekent dat het kind met een machtiging van de kinderrechter uit huis is geplaatst.
- Bij 12% van de pleegkinderen is er sprake van pleegoudervoogdij. Eén of beide pleegouder(s) hebben dan de voogdij over hun pleegkind, met behoud van een pleegcontract, een pleegvergoeding en begeleiding.

Grafiek 3: Vrijwillig of jeugdbescherming

Uitstroom

In 2018 hebben 4.271 jeugdigen de pleegzorg verlaten. Het overgrote deel van de plaatsingen, namelijk 72%, is volgens plan beëindigd. 14% van de plaatsingen is voortijdig beëindigd, in overeenstemming tussen de cliënt, de pleegzorgorganisatie en de verwijzer (gemeente of jeugdbescherming). In een klein deel van de gevallen is de zorg eenzijdig voortijdig beëindigd: 5% van de plaatsingen is

voortijdig beëindigd door de cliënt en 3% door de pleegzorgorganisatie of de pleegouder(s). Tot slot is de zorg in 6% van de gevallen door externe omstandigheden of door overmacht beëindigd. Het gaat dan veelal om een verhuizing van het pleeggezin en overdracht van de begeleiding naar een andere pleegzorgorganisatie.

Breakdown²

In 2018 wordt voor de tweede keer gerapporteerd over 'breakdown'. Hieronder wordt verstaan de beëindiging van een pleegzorgplaatsing die niet gepland en niet gewenst is. Bij 599 beëindigde plaatsingen was er sprake van een zogenoemde 'breakdown'. Dat betreft 2,65% van alle pleegkinderen die in 2018 voor korte of langere tijd bij pleeg-

ouders hebben gewoond. Het breakdownpercentage ligt op hetzelfde niveau als vorig jaar. Een belangrijke reden voor breakdown is overbelasting van het pleeggezin, waaronder ook van de kinderen van pleegouders, door de zwaarte van de problematiek van het pleegkind.

Wachten op pleegzorg

Op 31 december 2018 wachtten 255 jeugdigen op pleegzorg. Dat is een toename van 44% in vergelijking met 2017. Voor hen is nog geen bemiddeling gestart. Een derde van de jeugdigen wacht op deeltijdpleegzorg. 40% van de jeugdigen die wachten is 12 jaar of ouder. De toename van de wachlijst heeft o.a. te maken met het strikter hanteren van de regels voor aanmelding en verwijzing. Pleegzorgaanbieders stellen zich zakelijker op en nemen een aanmelding (nog) niet in behandeling als het dossier incompleet is of als er onduidelijkheid bestaat over de financiering.

Daarnaast was op 31 december voor 465 jeugdigen de aanvraag voor plaatsing bij pleegouders in behandeling bij een pleegzorgorganisatie. Voor hen wordt een passend pleeggezin gezocht: de bemiddeling is gestart, maar een plaatsing is nog niet (definitief) rond. Dit heeft voornamelijk te maken met een tekort aan pleegouders en onvoldoende keuzemogelijkheden voor een juiste match. 48% van de jeugdigen waarvoor een aanvraag voor plaatsing bij pleegouders in behandeling is bij een pleegzorgorganisatie, wacht op deeltijdpleegzorg.

² Een belangrijk verschil bij het bepalen van het breakdownpercentage tussen de (wetenschappelijke) pleegzorgonderzoeken en de registratie voor de factsheet pleegzorg is de periode waarover is gemeten. In de meeste onderzoeken wordt nagegaan hoeveel kinderen over een periode van een aantal jaar een breakdown hebben meegemaakt. Deze factsheet zegt alleen iets over het aantal breakdowns in 2018, en niets over de daadwerkelijke continuïteit die er al dan niet is voor kinderen gedurende de hele periode dat ze bij pleegouders wonen. Aangezien het over één jaar gaat, is het logisch dat het percentage lager uitvalt dan de percentages uit de onderzoeken die tot nu toe zijn gedaan.

Pleegouderbestand

In totaal zetten 16.534 pleeggezinnen zich in voor de opvang van 22.741 pleegkinderen. In 2018 zijn 2.566 nieuwe pleegouders geaccepteerd: 1.465 netwerkpleegouders en

1.101 bestandspleegouders. In 2018 zijn 2.317 pleegouders gestopt: 1.374 netwerkpleegouders en 943 bestandspleegouders.

Tabel 3: Pleegzorgcijfers 2010 - 2018: aanmeldingen van pleegouders en aantal pleegkinderen op peildatum

	Pleegouders		Pleegkinderen
	Belangstellenden die informatie hebben aangevraagd	Geaccepteerde (nieuwe) pleegouders	Op 31 december
2010	5.470	2.991	15.206
2011	16.203	2.853	15.778
2012	10.938	3.066	16.530
2013	10.785	3.325	17.247
2014	9.852	3.084	18.175
2015	12.408	2.919	17.934
2016	8.469	2.471	18.275
2017	11.425	2.647	18.273
2018	9.119	2.566	18.486

B Het verhaal achter de cijfers & trends

Campagne *Supergewone mensen gezocht*

In september 2015 is de campagne *Supergewone mensen gezocht* van start gegaan met als doel het vergroten van de naamsbekendheid van pleegzorg en het werven van nieuwe pleegouders. Na ruim drie jaar campagnevoeren

neemt de wervingskracht van *Supergewone mensen gezocht* af. In 2018 hebben 9.119 mensen informatie over pleegzorg aangevraagd. Dat is een afname van 20% in vergelijking met 2017.

Trends en observaties

- In de Jeugdwet is vastgelegd dat jeugdigen die (tijdelijk) niet thuis kunnen wonen bij voorkeur in een gezinsomgeving worden geplaatst. Hiermee is er een wettelijke basis gekomen voor het beleid dat al een aantal jaren geleden is ingezet, waarbij de jeugdhulp wordt omgebouwd en jeugdigen minder in groepen worden geplaatst en vaker in pleegzorg of andere kleinschalige gezinsvormen. De verankering in de (Jeugd)wet heeft in 2018, net als de paar jaar ervoor, niet geleid tot een significante groei van de pleegzorg.
- In 2018 hebben minder belangstellenden informatie over pleegzorg opgevraagd en is het aantal nieuwe pleegouders met 3% afgenomen in vergelijking met 2017. Mede daaruit kan geconcludeerd worden dat het tijd is voor een nieuwe landelijke wervingsimpuls als opvolging van de campagne *Supergewone mensen gezocht*.
- Ondanks de VNG-inkoophandreiking 'Pleegzorg' en alle inspanningen voor een fair tarief blijft er sprake van een grote variatie in de tarieven waarvoor gemeenten pleegzorg inkopen. Daarnaast blijven er verschillen in wat al dan niet onderdeel is van het pleegzorgtarief, zoals bijvoorbeeld de vergoeding van bijzondere kosten aan pleegouders en extra hulp aan de ouders van een pleegkind. Het stelsel van verantwoording en afrekening met veel verschillende gemeenten blijft bovendien ingewikkeld en arbeidsintensief.
- Het aantal plaatsingen van jeugdigen van 18 of ouder is toegenomen ondanks het feit dat de bestuurlijke afspraak tussen Jeugdzorg Nederland, de VNG en het Ministerie van VWS niet (goed) voorziet in de mogelijkheid om jeugdigen van 18 jaar en ouder nieuw in pleegzorg te laten instromen.

- Diverse gemeenten hebben het initiatief genomen om, ten behoeve van de werving van nieuwe pleegouders, een informatiebijeenkomst te organiseren, samen met de gecontracteerde pleegzorgorganisaties. Het bereik en rendement van deze gezamenlijke bijeenkomsten is goed.
- In een toenemend aantal gemeenten staat de combinatie van voltijd- en deeltijdpleegzorg ter discussie (niet op zorginhoudelijke gronden, maar i.v.m. kostenbeperking).

Vraag en aanbod

Voor een succesvolle plaatsing is een zorgvuldige matching tussen pleegkind en pleegouders belangrijk. Door een tekort aan pleegouders is de gewenste match niet altijd mogelijk. Dit geldt met name voor jeugdigen van 10 jaar en ouder en voor broertjes en zusjes die daardoor niet samen in één pleeggezin geplaatst kunnen worden.

Ook voor intensievere vormen van deeltijdpleegzorg en voor jeugdigen met ernstige emotionele-, hechtings-en/of gedragsproblemen blijft het moeilijk om een passend pleeggezin te vinden. Mede ingegeven door de wens de jeugdhulp te transformeren worden er meer inspanningen verricht om een uithuisplaatsing te voorkomen. Dit leidt tot meer deeltijdaanmeldingen, zodat het kind in principe thuis kan blijven wonen, waarbij de gevraagde periode bij pleegouders intensiever is (bijvoorbeeld 3 à 4 dagen

per week of meer dan 2 weekenden per maand). Ook lijken kinderen langer thuis te blijven met ambulante hulp. Wanneer die hulp dan uiteindelijk toch niet toereikend blijkt en een plaatsing bij pleegouders volgt, is er veelal sprake van forse gedrags- en hechtingsproblemen. Dit vraagt veel van pleegouders en ook van de pleegzorgbegeleiding. Om de draagkracht van pleegouders te vergroten, zijn goede begeleiding en het versterken van de opvoedvaardigheden van pleegouders belangrijk. Deze ondersteuning staat echter onder druk door de druk op de pleegzorgtarieven.

Voor een aantal jeugdigen is plaatsing bij pleegouders niet haalbaar of gewenst door de complexiteit van de problemen. Bij deze jeugdigen wordt gekeken of zij in een kleinschalige omgeving kunnen worden geplaatst met professionele opvoeders, zoals in een gezinshuis.

Actieplan pleegzorg

Jeugdzorg Nederland werkt samen met de Nederlandse Vereniging voor Pleeggezinnen (NVP), gemeenten (VNG), het Nederlands Jeugdinstuut (Nji) en de ministeries van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) en Justitie en Veiligheid (J&V) aan het Actieplan Pleegzorg. Doel van het actieplan is om de pleegzorg te verbeteren en actuele vraagstukken op te lossen.

Belangrijke programma's binnen dit actieplan zijn:

- Het 'Actieonderzoek continuïteit pleegzorg', dat bijdraagt aan vermindering van vroegtijdige beëindiging van pleegzorgplaatsingen ('breakdown') en uitval van pleegouders.

- Het programma 'Versterken van de kracht van pleegouders', waarin wordt geïnvesteerd in een goede toerusting en het bevorderen van deskundigheid van pleegouders, zodat die hun pleegouderschap zo goed mogelijk kunnen vervullen en kunnen volhouden. Hiervoor wordt het komend jaar een online platform opgezet met actuele en betrouwbare informatie, inzicht in het scholingsaanbod voor pleegouders en de mogelijkheid tot ontmoeting en uitwisseling in de pleegouder-community.

C Pleegzorgvarianten

Vanuit een landelijk geformuleerde visie op pleegzorg zijn twee varianten voor fulltime pleegzorg benoemd: de **hulpverleningsvariant** en de **opvoedingsvariant**. De achterliggende gedachte is dat alle betrokkenen in de pleegzorg, het pleegkind, diens ouders en pleegouders, snel duidelijkheid krijgen over de termijn en het doel van de plaatsing.

Bij de **hulpverleningsvariant** is het doel om de oorspronkelijke opvoedingssituatie te herstellen. Binnen een vooraf

gestelde termijn van een half jaar tot een jaar wordt intensief met de ouders van het pleegkind samengewerkt. Als blijkt dat er geen mogelijkheden zijn om de jeugdige terug bij diens ouders te plaatsen, wordt de hulpverleningsvariant omgezet naar de opvoedingsvariant binnen pleegzorg (in hetzelfde of in een ander pleeggezin) of wordt doorgeplaatst naar een andere vorm van jeugdhulp. De hulpverleningsvariant kan ook starten als crisispleegzorg wanneer de situatie zo ernstig is dat een jeugdige acuut uit huis moet worden geplaatst.

In de **opvoedingsvariant** wordt een pleegkind voor langere tijd door pleegouders opgevoed. Het doel van de plaatsing is om continuïteit, opvoedingszekerheid en optimale ontwikkelingskansen voor het pleegkind te creëren. Contact met de ouders blijft, waar mogelijk, bestaan. Daarbij bestaat de mogelijkheid dat pleegouders de voogdij krijgen, met behoud van pleegcontract, pleegvergoeding en begeleiding.

Tot slot is er de **deeltijdpleegzorg**. Dit omvat verschillende

mogelijkheden om pleegzorg als aanvulling op de dagelijkse zorg en opvoeding van een jeugdige in te zetten, bijvoorbeeld voor een aantal uren of dagdelen per week, in het weekeinde of in de vakanties. Deze variant wordt veel gebruikt als preventieve hulp voor jeugdigen die thuis wonen, maar waar de zorg en opvoeding voor de ouders zwaar vallen. Zo kan een uithuisplaatsing worden voorkomen. Deeltijdpleegzorg kan ook worden ingezet voor jeugdigen die in een groep wonen of ter ontlasting van een ander pleeggezin.

Algemene informatie over pleegzorg en pleegouderschap staat op www.pleegzorg.nl.